

The effect of internal audit quality on stock return forecast

Lida Mahdizadeh Ghalehjough¹
Javad Mahdizadeh Ghalehjough^{2*}

(Receipt: 2022.11.03- Acceptance:2023.01.23)

Abstract

The inappropriate design of the internal control system lowers the reliability of financial reports, and effective internal audit ensures that the business unit achieves its goals. The purpose of this study was to investigate the effect of internal audit quality on the prediction of stock returns. The companies that were members of the stock exchange from 2010 to 2018 were selected as the statistical population of this study. The necessary data to test the research hypotheses were collected from the annual financial information of the companies, which were available on Codal and Stock Exchange websites. The collected data, after the necessary corrections and classifications, were entered into EViews software based on the investigated variables, and the final analyses were performed, and finally, the research hypotheses were confirmed or rejected using inferential statistics and regression model. This research was quantitative research in terms of the conduction process (type of data), applied research in terms of the result of its conduction, analytical research in terms of the purpose of conduction (correlation method), deductive-inductive research in terms of the logic of conduction and longitudinal research (post-event) in terms of time dimension. The results and empirical evidence showed that the financial expertise of internal audit members had a positive effect on the prediction of stock returns, and the size of the internal audit had an effect on the prediction of stock returns.

Key Words: Internal Audit Quality, Stock Returns, Internal Audit Size, Audit Financial Expertise

1. Assistant professor of Department of Educational Sciences, Tabriz branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.LidaMahdizadeh@iaut.ac.ir

2. Graduate Student, Department of Auditing, Central Tehran branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

*.Corresponding Author: mosayebz@ut.ac.ir

تاثیر کیفیت حسابرسی داخلی بر پیش بینی بازده سهام

لیدا مهدی زاده قلعه جوق^۱

جواد مهدی زاده قلعه جوق^{۲*}

(دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۱۲- پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۱۱/۰۳)

چکیده

طراحی نامناسب سیستم کنترل داخلی، قابلیت اتکا به گزارشگری های مالی را پایین می آورد و حسابرسی داخلی مؤثر، دستیابی واحد تجاری به اهدافش را تضمین می کند. هدف مطالعه حاضر بررسی تاثیر کیفیت حسابرسی داخلی بر پیش بینی بازده سهام است و شرکت هایی که از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ عضو بورس هستند به عنوان جامعه آماری پژوهش حاضر انتخاب شده اند. داده های لازم، جهت آزمون فرضیه های پژوهش، از اطلاعات مالی سالانه شرکت ها، که از طریق سایت کدال و بورس در دسترس هستند، جمع آوری شده است. داده های جمع آوری شده، پس از اصلاحات و طبقه بندی لازم، بر اساس متغیرهای مورد بررسی، وارد نرم افزار ایویوز شده و تجزیه و تحلیل های نهایی انجام شده و در نهایت با استفاده از آمار استنباطی و مدل رگرسیون به تأیید یا رد فرضیات تحقیق پرداخته شده است. این پژوهش از منظر فرایند اجرا (نوع داده ها) یک پژوهش کمی، از منظر نتیجه اجرای آن، یک پژوهش کاربردی، از منظر هدف اجرا یک پژوهش تحلیلی (به روش همبستگی)، از منظر منطبق اجرا یک پژوهش قیاسی-استقرایی و از منظر بعد زمانی یک پژوهش طولی (پس رویدادی) است. نتایج و شواهد تجربی نشان داد که تخصص مالی اعضای حسابرسی داخلی بر پیش بینی بازده سهام تاثیر مثبت دارد و همچنین اندازه حسابرسی داخلی نیز بر پیش بینی بازده سهام تاثیر دارد.

واژه های کلیدی:

کیفیت حسابرسی داخلی، بازده سهام، اندازه حسابرسی داخلی، تخصص مالی حسابرسی

۱. استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. LidaMahdizadeh@iaut.ac.ir

۲. دانش آموخته کارشناس ارشد حسابرسی، گروه حسابداری، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

*. نویسنده مسئول: Mosayebz@ut.ac.ir

مقدمه

با پیچیدگی و توسعه روزافزون واحدهای اقتصادی، حسابرسی داخلی به‌عنوان جزئی لاینفک از سیستم مدیریت کارا مورد توجه جدی قرار گرفته است. عدم طراحی و اجرای نامناسب سیستم کنترل داخلی، موجب ایجاد ضعف‌های اساسی می‌گردد و قابلیت اتکا به گزارشگری مالی را پایین می‌آورد. هدف طراحی و اجرای یک سیستم کنترل داخلی کارآمد و مؤثر، کسب اطمینان از دستیابی واحد تجاری به اهدافش است (حاجیها و نادری، ۱۳۹۷). در سال‌های اخیر، حسابرسی داخلی به‌عنوان یکی از مکانیزم‌های درون سازمانی، نقش بسیار بااهمیتی در ساختار حاکمیت شرکتی در جهان پیدا کرده است. از اوایل هزاره گذشته، با تاسیس بنگاه‌های اقتصادی بزرگ و پیچیده‌تر شدن فعالیت‌ها، امکان رسیدگی به تمام فعالیت‌ها توسط مدیریت سلب شده است. حسابرسی داخلی به‌عنوان حرفه‌ای برای یاری رساندن به سازمان‌ها در انجام درست کارها، پا به عرصه وجود گذاشته است. حسابرسی داخلی به سرعت در جهان مورد پذیرش و حمایت مدیران شرکت‌ها قرار گرفته و از دهه ۱۹۵۰ تا آغاز هزاره جدید، در هر دهه، نقش‌های جدیدتری به عهده گرفته است. سیستم حاکمیت شرکتی را می‌توان مجموعه قوانین، مقررات، نهادها و روش‌هایی تعریف کرد که تعیین می‌کنند واحدهای تجاری چگونه و به نفع چه کسانی اداره شوند. حسابرسی داخلی، یک فعالیت اطمینان‌بخش و مشاوره‌ای مستقل و بی‌طرفانه به منظور ارزش‌افزایی و بهبود عملیات یک واحد تجاری است. به این ترتیب می‌توان گفت عرضه خدمات حسابرسی داخلی مانند سایر کالاها و خدمات، تابعی از شرایط محیطی، ساختار حاکمیت شرکتی و تقاضای آن از سوی مدیران و سایر استفاده‌کنندگان این خدمات است. در اهداف کلی طراحی شده برای حاکمیت شرکتی، حسابرسی داخلی در کنار حسابرسی مستقل و کمیته حسابرسی، یکی از اجزای ارزش‌آفرین را تشکیل می‌دهد (عبدلی و نادعلی، ۱۳۹۴).

کمیته‌های حسابرسی با شناخت استانداردهای حسابرسی داخلی می‌توانند نقاط ضعف و اشتباهات کاری خود را تقویت و اصلاح نمایند. انجمن حسابرسان داخلی، حسابرسی داخلی را این چنین تعریف نموده است: "حسابرسی داخلی، یک فعالیت مستقل و بیطرفانه اطمینان‌بخش و مشاوره است که به منظور ایجاد ارزش افزوده و بهبود عملکرد یک سازمان، طراحی و اجرا می‌شود". حسابرسی داخلی، سازمان را در دستیابی به اهداف آن، از طریق برقراری رویکردی سیستماتیک و نظام‌مند، برای ارزیابی و بهبود اثربخشی فرآیندهای مدیریت ریسک، کنترل و نظام راهبری، یاری می‌دهد. این تعریف مشخص می‌کند که هدف نهایی از حسابرسی داخلی، ایجاد ارزش افزوده در سازمان از طریق اطمینان‌دهی و انجام خدمات مشاوره‌ای است. کانون توجه حسابرسان داخلی در این امر، ارزیابی و بهبود اثربخشی فرآیندهای مدیریت ریسک، کنترل و نظام راهبری در سازمان است (رینگ و همکاران، ۲۰۱۷). در همین رابطه، برخی محققین مانند ابوت و کارسلو به این نکته مهم

اشاره داشته‌اند که برای دستیابی به نتایج مطلوب در یک شرکت، تنها وجود یک واحد حسابرسی داخلی کافی نبوده بلکه میزان کیفیت واحد حسابرسی داخلی است که نقش حیاتی را ایفا می‌نماید (جوهرل و همکاران، ۲۰۱۳). از این رو، مبحث گسترده‌ای در حسابرسی داخلی تحت عنوان «کیفیت حسابرسی داخلی» گشوده شده و پژوهش‌های مختلفی در رابطه با معیارهای سنجش کیفیت حسابرسی داخلی انجام گرفته است.

کمیته سازمان‌های حامی کمیسیون تردوی، شامل انجمن حسابداران رسمی آمریکا، انجمن حسابرسان داخلی، انجمن مدیران مالی، انجمن حسابداران آمریکا و انجمن حسابداران مدیریت پس از سه سال تحقیق و مطالعه، گزارشی معروف به گزارش کوزو درباره تعریف مشترکی از واژه کنترل را به شرح زیر ارائه کرده است: "زمانی که جریان‌های نقدی به طور قطع و یقین مشخص نباشند، یعنی در وضعیت مطمئن نباشیم، علاوه بر محاسبه سود یا بازده، باید از معیار دیگری نیز برای محاسبه ریسک استفاده کنیم". بازده سهام همواره با ریسک همراه است؛ ریسک یعنی احتمال اینکه بازده واقعی یک سرمایه گذاری با بازده پیش‌بینی اختلاف داشته باشد. پرتفوی (سبد سرمایه‌گذاری) عبارت است از مجموعه‌ای از دارایی‌های مختلف (یا اوراق بهادار) که هر کدام دارای ریسک و بازده متفاوتی هستند که تشکیل آن با هدف کاهش ریسک سرمایه‌گذار انجام می‌گیرد (مناجاتی و همکاران، ۱۳۹۸). بنابراین پژوهش حاضر به دنبال یافتن پاسخ این سوال است که آیا کیفیت حسابرسی بر پیش‌بینی بازده سهام شرکت‌های بورسی تاثیر گذار است یا خیر؟

مبانی نظری و پیشینه

حسابرسی داخلی به عنوان یکی از ارکان اصلی و درونی راهبری شرکتی، از دیدگاه انجمن بین المللی حسابرسان داخلی، فعالیت اطمینان بخش و مشاوره‌ای مستقل و بیطرفانه‌ای است که هدف آن ارائه یک مدل سیستماتیک برای ارزش افزائی و ارتقاء اثربخشی فرآیندهای راهبری، مدیریت ریسک و کنترل های داخلی به منظور بهبود در عملیات، جهت دستیابی به اهداف اساسنامه‌ای سازمان است. حسابرسی داخلی از دیدگاه مدیریت ریسک، فعالیت مستقلی است که توسط مدیران واحد اقتصادی برای آزمون و ارزیابی فرآیند مدیریت ریسک، فرآیند راهبری شرکتی و سیستم‌های کنترلی و همچنین ارائه پیشنهادهایی برای دستیابی به اهداف شرکت به کار گرفته می‌شود و از دیدگاه مدیریت ریسک، حسابرسان داخلی بصورت مستمر به نحوی که استقلال و بی طرفی آنان خدشه دار نشود، دیدگاه‌های خود را در زمینه‌های مربوط به شناسائی و معرفی ریسک‌های بالقوه، تعیین و اعلام نقاط ریسک پذیر سازمان و همچنین چگونگی پاسخ به ریسک‌ها، ارائه می‌دهند.

از دیدگاه راهبری شرکتی، حسابرسی داخلی چابک و اثربخش با فراهم نمودن و ارائه اطلاعات موردنیاز برای خودارزیابی راهبری و چگونگی دستیابی به اهداف سازمانی، در ایفای مناسب مسئولیت راهبری توسط هیأت مدیره نقشی اساسی را به عهده دارد. حسابرسی داخلی سنگ زیربنای راهبری مناسب شرکتی مطلوب در بخش دولتی است و با ارزیابی بیطرفانه و واقعی از اینکه منابع عمومی بطور مسئولانه و موثری جهت دستیابی به نتایج مورد انتظار تخصیص و بکار گرفته شده است به راهبری شرکتی کمک نموده و اثر بخشی و کیفیت بالای آن می‌تواند از طریق جلب اعتماد عمومی، موجبات تقویت راهبری شرکتی را نیز فراهم سازد. جایگاه ویژه حسابرسان داخلی به عنوان بخشی از اجزای نظام راهبری یکپارچه از یک سو و نیازمندی شرکت به ارزیابی مستمر کنترل‌های داخلی توسط حسابرسان داخلی از سوی دیگر، باعث پررنگی و اهمیت نقش حسابرسی داخلی و کیفیت آن به عنوان بازیگر اصلی سیستم راهبری شرکتی شده است. کیفیت حسابرسی داخلی می‌تواند موجب اطمینان ذی‌نفعان در محیط کسب و کار شود و اتکاء آنان را به اطلاعات ارائه شده توسط حسابرسی داخلی میسر نماید. این اتکاء مستلزم ارزیابی ذی‌نفعان از کیفیت حسابرسی داخلی به عنوان ارائه دهنده خدمات اطمینان بخشی و مشاوره‌ای نیز است. بنابراین حسابرسی داخلی باید از حد مطلوبی از کیفیت برخوردار باشد. همانطور که محور اصلی تعاریف مختلف کیفیت، تولید کالا یا ارائه خدمات مطابق با انتظارات مشتریان است، حسابرسی داخلی نیز از این قاعده مستثنی نبوده و کیفیت خدمات آن به نحوی متکی بر تأمین انتظارات استفاده‌کنندگان از خدمات حسابرسی داخلی است. طبق استانداردها، حسابرسان مستقل قبل از اتکا بر عملکرد حسابرسان داخلی، باید از صلاحیت حرفه‌ای، بیطرفی و استقلال در عملکرد آنها اطمینان حاصل نمایند. حسابرسان مستقل برای تعریف عملیاتی صلاحیت حرفه‌ای، بی طرفی و عملکرد به ترتیب از شاخص‌هایی مثل تجربه و گواهینامه حرفه‌ای، سطح آموزش حسابرسان داخلی و قضاوت حرفه‌ای، خطوط ارتباطی و سطح گزارش‌گیری استفاده نموده‌اند (تروتمن، ۲۰۱۳).

مردسی در پژوهشی، تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی را در بین شرکتهای غیرمالی بورس اوراق بهادار آمستردام، بررسی نموده است. نتایج پژوهش نشان داد که مکانیسم حاکمیت شرکتی، عمدتاً اعضای مستقل، کارشناس مالی و اندازه کمیته حسابرسی، رابطه معنی‌داری با مدیریت سود واقعی دارد (مردسی، ۲۰۲۱).

یکی از اصول نظام اقتصاد مقاومتی، پیشگیری از تقلب و سوء استفاده‌های مالی است. بدون تردید بهره‌مندی از حسابداری دقیق و اصول منظم کنترل‌های داخلی و پاسخگویی در رابطه با آنها،

می تواند بستری مناسب برای پیشگیری از تقلب و سوء استفاده های مالی ایجاد نماید. کنترل داخلی فرایندی است که برای فراهم کردن اطمینان از دستیابی به سه گروه اهداف اثربخشی و کارایی عملیات، قابلیت اتکای گزارشگری مالی و رعایت قوانین و مقررات لازم الاجرا طراحی می شود و توسط مدیران و کارکنان سازمان به اجرا درمی آید. در این میان، مطابق با دستورالعمل کنترل های داخلی بورس اوراق بهادار تهران (۱۳۹۱)، حسابرسان داخلی می بایست به بررسی و ارزیابی اثربخش بودن کنترل های داخلی پرداخته و نتایج آن را به کمیته حسابرسی و هیات مدیره گزارش نمایند. در واقع حسابرسی داخلی سازوکاری است که از طریق اطمینان بخشی نسبت به اثر بخش بودن کنترل های داخلی می تواند نقش بااهمیتی در ایجاد بستری مناسب برای پیشگیری از تقلب و سوء استفاده های مالی ایفا کند. چنین ساز و کاری خود باید بطور موثر عمل کند تا بتواند به خوبی از عهده این نقش برآید. این موضوع در استانداردهای ۱۳۰۰-۱۳۱۱ بین المللی حسابرسان داخلی مورد توجه قرار گرفته است. طبق این استانداردها، مدیر حسابرسی داخلی باید برنامه ای برای بهبود و اطمینان از کیفیت داشته باشد که تمام جنبه های فعالیت حسابرسی داخلی را پوشش دهد (استاندارد ۱۳۰۰) و زیر ساخت مورد نیاز برای این برنامه، ارزیابی عملکرد است (استاندارد ۱۳۱۰) تا مدیر حسابرسی داخلی بتواند از طریق آن به ارزیابی و بهبود عوامل تأثیرگذار موارد نقص در عملکرد خود بپردازد (نیکبخت و قدس حسن آباد، ۱۳۹۷).

تعریف عبارات تخصصی که در این پژوهش استفاده می شوند، در منابع مختلف صورت پذیرفته است. لذا جهت تدقیق و شفافیت بیشتر این اصطلاحات، مفاهیم "بازده سهام"، "اندازه کمیت حسابرسی" و "تخصص مالی کمیته حسابرسی" را بازتعریف می کنیم:

بازده سهام

بازده سهام عبارت است از نسبت کل عایدی (یا ضرر) حاصل از سرمایه گذاری در یک دوره معین به تعداد سرمایه ای که برای کسب این عایدی در اول همان دوره بکار گرفته و مصرف گردیده است (بورس اوراق بهادار تهران).

اندازه کمیته حسابرسی

اندازه کمیته حسابرسی نشان دهنده منابع و قدرتی است که کمیته حسابرسی در اختیار دارد تا بطور مؤثری مسئولیت های نظارتی و گزارشگری مالی خود را انجام دهد. بدارد و همکاران^۲ (۲۰۰۴)

1 - www.tse.ir

2 - Bedard et al

معتقدند کمیته‌های حسابرسی بزرگ (از نظر اندازه)، قدرت مورد نیاز، تنوع تخصص و نگرش برای اطمینان از وجود نظارت مؤثر را دارند؛ البته پژوهش‌های قبلی بیان کرده‌اند که کمیته‌های حسابرسی بیش از اندازه بزرگ نیز به دلیل ارتباطات، همکاری، هماهنگی و کنترل ضعیف بین اعضای کمیته، موجب هزینه‌های اضافی برای شرکت می‌شوند؛ بنابراین افزایش اندازه کمیته حسابرسی، تنها در صورتی مفید است که از تعداد معینی تجاوز نکند و شرکت‌ها باید هزینه‌ها، منافع، اندازه شرکت و پیچیدگی عملیات خود را قبل از انتخاب اندازه مناسب برای کمیته حسابرسی مورد توجه قرار دهند. طبق تئوری علامت‌دهی، کمیته حسابرسی بزرگ به منزله نشانه‌ای از قابلیت اتکا به فرایندهای داخلی برای بازار عمل می‌کنند و ریسک و هزینه سرمایه را برای سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان کاهش می‌دهد. دلیل این امر این است که تأمین‌کنندگان سرمایه که نمی‌توانند به طور مستقیم اطلاعات داخلی شرکت را ارزیابی کنند، به اندازه کمیته حسابرسی به منزله نشانه‌ای از قابلیت اتکا افشائیات شرکت تکیه می‌کنند و در نتیجه، نرخ بازده مدنظرشان را ارزیابی می‌کنند.

تخصص مالی کمیته حسابرسی

کمیته حسابرسی با تخصص مالی، احتمالاً نقش نظارتی موثرتری نسبت به کمیته‌های غیرتخصصی ایفا می‌کند و مشکلات موجود در فرایندهای گزارشگری مالی را بهتر شناسایی می‌کند. مانگنا و پیکه^۱ (۲۰۰۵) بیان کرده‌اند که اعضای کمیته حسابرسی با تخصص مالی، ذات عدم توافق‌های بین مدیریت و حسابرسان خارجی را بهتر تشخیص می‌دهند و همچنین به ایجاد و توسعه سیستم کنترل داخلی بهتر کمک می‌کنند و ریسک مرتبط با فرایند گزارشگری مالی را کاهش می‌دهند. مدیران و حسابرسان مستقل برای کمیته‌های حسابرسی با اعضای بدون تخصص مالی نقش نظارتی ضعیف‌تری قائل هستند. نتایج پژوهش‌های قبلی نیز نشان می‌دهند که اعضای کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی، باعث بهبود اثربخشی کمیته حسابرسی با کاهش تقلب در صورت‌های مالی، کاهش مدیریت سود و افزایش سطح افشا می‌شوند (بارا و همکاران^۲، ۲۰۱۰).

تحقیقات انجام شده در ایران

نسل موسوی، عنایت‌پور شیاده و آذین‌فر (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان "تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی" عنوان کرده‌اند که کیفیت

1 -Mangena & Pike

2 -Barua et al

گزارشگری مالی، از عوامل بسیار مهم در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران است. در این تحقیق، رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی بررسی شده است.

ودیدی نوقانی و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان "بررسی نقش تعدیل‌گر کیفیت حسابرسی بر ارتباط بین اثربخشی کمیته حسابرسی و مدیریت سود"، نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی بر ارتباط بین اثربخشی کمیته حسابرسی و مدیریت سود را بررسی کرده است. در این تحقیق که از اطلاعات ۹۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ استفاده شده است، جهت آزمون فرضیات پژوهش از مدل رگرسیونی چند متغیره استفاده شده و نتایج نشان می‌دهد هنگامی که یک کمیته حسابرسی اثربخش با یک حسابرس متخصص در صنعت در تعامل هستند، احتمال کاهش مدیریت سود وجود دارد.

مشتری دوست و دستگیر (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان "بررسی عوامل موثر بر کیفیت حسابرسی داخلی" بر این نکته تاکید می‌کنند که اندازه واحد حسابرسی داخلی، همچون شاخص‌هایی چون سطح تحصیلات مرتبط، سابقه حرفه‌ای، عضویت در مجامع حرفه‌ای و استقلال حسابرسان داخلی، با کیفیت حسابرسی داخلی، ارتباط معنی‌داری دارد.

مشایخی و همکاران (۱۳۹۵)، تحقیقی با عنوان "تاثیر کیفیت حسابرسی داخلی بر حق الزحمه حسابرسی مستقل" انجام داده‌اند. هدف این مطالعه بررسی تاثیر دو جنبه کیفیت حسابرسی داخلی یعنی صلاحیت و همکاری حسابرس داخلی در حسابرسی صورتهای مالی است. مطابق تئوری جانشینی، حسابرس مستقل با اتکا به نتایج کار حسابرس داخلی در تلاش‌های خود صرفه‌جویی می‌کند که این امر بر حق‌الزحمه حسابرس مستقل تاثیر خواهد گذاشت. دو ویژگی کیفی حسابرسی داخلی صلاحیت و همکاری منجر به حمایت از دیدگاه جانشینی برای توضیح رابطه بین کیفیت حسابرسی داخلی و حق‌الزحمه حسابرسی مستقل می‌شود. از دیدگاه کاربردی، این تحقیق نیاز شرکتها به تاکید بر کیفیت بالای حسابرسی داخلی را برجسته و آنها را به ایجاد همکاری بین حسابرسان داخلی و مستقل در جهت صرفه‌جویی بیشتر در هزینه‌ها تشویق می‌کند. مطالعه مورد نظر براساس پرسشنامه‌های ارسالی و دریافت شده از گروه حسابرسی داخلی شرکتهای عضو بورس اوراق بهادار تهران انجام پذیرفته و نتایج، حاکی از این است که صلاحیت حسابرسی داخلی یعنی مدت تصدی و حضور آن در شرکت با حق‌الزحمه حسابرسی رابطه معنی‌دار منفی داشته و مهارتهای محاسباتی و IT، مدارک حرفه‌ای و علمی، مدت ساعات آموزشی با حق‌الزحمه حسابرسی رابطه‌ای ندارند. در کل نتایج حاکی از عدم تاثیر کیفیت حسابرسی داخلی بر حق‌الزحمه حسابرسی مستقل می‌باشد.

نوروزی و همکاران (۱۳۹۴)، تحقیقی با عنوان بررسی اثر کیفیت حسابرسی بر بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام داده‌اند. در این پژوهش اثر کیفیت حسابرسی و اندازه شرکت بر بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی شده است. برای سنجش کیفیت حسابرسی از دو معیار اندازه حسابرسی و دوره تصدی حسابرسی استفاده شد. بدین منظور نمونه‌ای متشکل از ۸۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی سال‌های ۱۳۷۸ تا ۱۳۹۱ جمع‌آوری شده است. همچنین برای آزمون فرضیه‌ها از آزمون رگرسیون لجستیک استفاده شده است. همانگونه که پیش‌بینی می‌شد، یافته‌های پژوهش شواهدی فراهم کرد که نشان می‌دهد رابطه مثبت و معنی‌داری بین اندازه حسابرسی و دوره تصدی حسابرسی با بازده سهام وجود دارد.

احمدی و جمالی (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان تأثیر کیفیت حسابرسی بر بازده آتی سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران عنوان کرده‌اند که حسابرسی، اعتبار اطلاعات در دسترس استفاده‌کنندگان را افزایش می‌دهد و با افزایش کیفیت حسابرسی، کیفیت اطلاعات نیز افزایش می‌یابد. درواقع حسابرسی، موجب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی میان مدیریت و استفاده‌کنندگان می‌شود، تا از این طریق استفاده‌کنندگان از گزارش‌های مالی، توانایی ارزیابی و پیش‌بینی عملکرد مالی شرکت را داشته باشند. این پژوهش به دنبال بررسی ارتباط بین کیفیت حسابرسی با بازده آتی سهام است. نمونه آماری این پژوهش، اطلاعات صد شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، برای دوره زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۰ بوده است. برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، از تجزیه و تحلیل پنل استفاده شده است. یافته‌های پژوهش بیانگر وجود رابطه مثبت معنی‌داری بین تخصص حسابرسی و اندازه مؤسسه حسابرسی با بازده آتی سهام و وجود رابطه منفی معنی‌داری بین دوره تصدی حسابرسی و بازده آتی سهام بوده است.

تحقیقات انجام شده در خارج از ایران

عبدالحمید (۲۰۱۷) تحقیقی با عنوان "پیش‌بینی‌پذیری سهام به‌همراه مفهوم کیفیت حسابرسی" انجام داده است. سرمایه‌گذاران بازار سرمایه انتظار دارند مطابق با ریسک مورد نظر بازده مطلوب را به دست آورند. تاندیلین (۲۰۱۵) پیشنهاد کرده است که بازده، پاداش شجاعت سرمایه‌گذار برای تحمل ریسک سرمایه‌گذاری است. در عین حال، وولک و همکاران (۲۰۱۰) توضیح می‌دهند که دانستن این که چه میزان بازده به یک سرمایه‌گذاری در آینده به دست می‌آید بسیار دشوار است. بازده سهام فقط قابل پیش‌بینی است. داده‌های حسابداری برای پیش‌بینی متغیرهای

مالی مانند سود، جریان وجوه نقد و قیمت سهام در بازار سرمایه کارا مفید است (اطلاعات جدید به سرعت در قیمت اوراق بهادار منعکس می‌شوند). بنابراین مطالعه حسابداری بسیار مهم است. بومان و راتزینگر (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای این مطلب را بررسی کرده‌اند که چگونه حضور حسابرسانی که در گذشته در مؤسسات حسابرسی مشغول فعالیت بودند در کمیته حسابرسی شرکت‌ها، بر کیفیت حسابرسی، تأخیر در گزارش‌های حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی اثر می‌گذارد. گارسیاسانچز، گاریامکا و کاداردوبالستروس (۲۰۱۷) در پژوهشی رابطه میان حضور کارشناسان مالی در کمیته حسابرسی و ریسک ورشکستگی را در بخش بانکی مورد بررسی قرار داده‌اند. در این تحقیق، با استفاده از بررسی نمونه‌ای متشکل از ۱۵۹ بانک متعلق به کشورهای مختلف در دوره زمانی ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۰ نشان داده‌اند که حضور کارشناسان مالی در کمیته حسابرسی، با ریسک ورشکستگی رابطه منفی و معنی‌دار دارد. یعنی حضور کارشناسان مالی در کمیته حسابرسی باعث کاهش ریسک ورشکستگی می‌گردد.

آراس و بیلماز (۲۰۰۸) در ۱۲ بازار سهام در حال ظهور در طول دوره ۱۹۹۷ - ۲۰۰۳ تحقیق کرده‌اند. برای پیش بینی بازده آینده از مدل رگرسیون خطی چندگانه استفاده نموده‌اند. نتایج ثابت می‌کند که سرمایه‌گذاران در کشورهای در حال توسعه می‌توانند بازده سهام را برای یک دوره یک ساله، تا حد معینی با احتمال زیاد با استفاده از نسبت قیمت بر سود (PER)، بازده سود سهام نقدی (DY) و نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار (BMR) پیش‌بینی کنند. BMR مهمترین عامل در پیش‌بینی بازده سهام بوده و پس از آن به ترتیب DY و PER قرار دارند.

حسابرسی منجر به بهبود عملکرد یک سازمان، مدیریت ریسک، کنترل و نظام راهبری می‌شود. در این تحقیق درصدد آن هستیم که به بررسی کیفیت حسابرسی بر پیش‌بینی بازده سهام در بازار سرمایه ایران بپردازیم. از نتایج این تحقیق مدیران شرکت‌ها، سرمایه‌گذاران بالقوه، سرمایه‌گذاران بالفعل و اعتبار دهندگان می‌توانند استفاده کنند. لذا با بررسی تاثیر کیفیت حسابرسی بر پیش‌بینی بازده سهام نتایج جدیدی به دست خواهد آمد.

فرضیه‌های پژوهش

- تخصص مالی اعضای حسابرسی داخلی بر پیش‌بینی بازده سهام تاثیر دارد.
- اندازه کمیته حسابرسی داخلی بر پیش‌بینی بازده سهام تاثیر دارد.

روش پژوهش

این پژوهش از منظر فرایند اجرا (نوع داده ها) یک پژوهش کمی، از منظر نتیجه اجرای آن یک پژوهش کاربردی، از منظر هدف اجرا، یک پژوهش تحلیلی (به روش همبستگی)، از منظر منطق اجرا، یک پژوهش قیاسی - استقرایی و از منظر بعد زمانی، یک پژوهش طولی (پس رویدادی) است.

جامعه آماری پژوهش

جامعه آماری مطالعه حاضر، شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار هستند که طی بازه زمانی 1390 تا 1398 فعالیت داشته باشند. داده های لازم، جهت آزمون فرضیه های پژوهش از اطلاعات مالی سالانه شرکت ها، که از طریق سایت کدال و بورس در دسترس هستند، جمع آوری شده است. داده های جمع آوری شده پس از اصلاحات و طبقه بندی لازم بر اساس متغیرهای مورد بررسی، وارد نرم افزار ایویوز شده و تجزیه و تحلیل های نهایی انجام شده و در نهایت با استفاده از آمار استنباطی و مدل رگرسیون به تأیید یا رد فرضیات تحقیق پرداخته شده است.

تعریف عملیاتی متغیرها و مدل محاسبه پیش بینی بازده سهام در پژوهش حاضر به منظور تدوین داده های مورد نیاز جهت آزمون فرضیه ها از روش سندکاوی استفاده شده است. سندکاوی به معنای گردآوری داده ها و اطلاعات از طریق مراجعه به بانک های اطلاعاتی، گزارش های مالی و مرور پژوهش ها است.

در این پژوهش، مدل محاسبه پیش بینی بازده سهام بر اساس مدل عبدالخلیم (۲۰۱۷) انتخاب شده است که بصورت رابطه (۱) قابل بیان است.

$$R_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ACEX_{i,t} + \beta_2 ACSIZE_{i,t} + \beta_3 GROWTH_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 LEV_{i,t} + \beta_6 M/B_{i,t} \quad (1)$$

متغیرهای مورد استفاده در این مدل در نگاره (۱) تعریف شده اند.

نگاره ۱: توصیف متغیرهای مورد استفاده در مدل پیش بینی بازده سهام در این پژوهش

متغیر	نماد	نحوه اندازه گیری
پیش بینی بازده سهام (وابسته)	$R_{i,t}$	در این پژوهش مطابق با پژوهش های نجارزاده و زیودار (۱۳۸۵) و ایزدی نیا و همکاران (۱۳۹۱) پیش بینی بازده سهام از رابطه زیر محاسبه می شود: R_t بازده سالانه سهام در زمان $R_t = \ln[P_t/P_{t-1}]$ P_t قیمت سهام در زمان t P_{t-1} قیمت سهام در زمان t (باوقه)
تخصص مالی حسابرسی داخلی (مستقل)	$ACEX_{it}$	در صورتی که یکی از اعضای حسابرسی داخلی دارای مدرک و تخصص مالی باشند با ۱ در غیر اینصورت با ۰
اندازه حسابرسی داخلی (مستقل)	$ACSIZE_{it}$	تعداد اعضای کمیته حسابرسی داخلی عبدالحلیم (۲۰۱۷)
رشد شرکت (کنترلی)	$GROWTH_{i,t}$	تغییر فروش سال جاری نسبت به سال گذشته تقسیم بر فروش سال گذشته
اندازه شرکت (کنترلی)	$SIZE_{i,t}$	لگاریتم طبیعی کل دارایی ها
اهرم مالی (کنترلی)	$LEV_{i,t}$	کل بدهی ها بر کل دارایی ها
ارزش بازار به دفتری (کنترلی)	$M/B_{i,t}$	ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام

منبع: عبدالحلیم (۲۰۱۷)

در این مطالعه برای گردآوری داده های متغیرهای پژوهش به صورت های مالی و گزارش های هیئت مدیره به مجمع عمومی صاحبان سهام شرکت ها مراجعه شده است. آمار توصیفی داده های مورد استفاده نیز در نگاره (۲) نشان داده شده است.

نگاره ۲: آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	میانانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
$R_{i,t}$	1080	0.70	0.68	4.91	-1.61	0.65	0.57	6.18
$ACSIZE_{it}$	1080	3.02	3.00	10.00	1.00	1.97	1.34	4.74
$GROWTH_{i,t}$	1080	0.56	0.55	1.82	0.03	0.22	0.50	4.99
$SIZE_{i,t}$	1080	14.10	13.92	19.35	10.10	1.48	0.83	4.18
$LEV_{i,t}$	1080	0.58	0.60	2.12	0.01	0.20	0.50	7.18
$M/B_{i,t}$	1080	0.29	0.21	2.32	-0.73	0.27	1.37	8.23

منبع: یافته های پژوهشگر

آزمون نرمال بودن

برای انتخاب آزمون درست جهت تحلیل فرضیه ها، ابتدا باید توزیع آماری متغیری که مورد آزمون قرار می‌گیرد، اطمینان حاصل کرد. جهت آزمون نرمال بودن داده‌ها معمولاً مهمترین و کارآترین روش، آزمون نرمال بودن به کمک شاخص های توزیع نرمال مخصوصاً ضرایب چولگی و کشیدگی است. یکی از آزمون‌های آماری برای آزمون نرمال بودن نمونه های نسبتاً بزرگ با تکیه بر همین خاصیت توزیع نرمال یعنی ضرایب چولگی و کشیدگی توسط جاک-برا در سال ۱۹۸۱ معرفی شده است. این آماره، معیار نیکوئی برازش انحراف از نرمال بودن مبتنی بر کشیدگی و چولگی نمونه بوده و از توزیع خی-دو با ۲ درجه آزادی برخوردار است. چنانچه تعداد مشاهدات، زیاد باشد ضرورتی ندارد که آزمون جاک برا استفاده شود. با استناد به قضیه‌ی حد مرکزی، امکان استفاده از آزمون‌های پارامتریک بدون توجه به توزیع آنها خلی در نتایج پژوهش، آزمون فرضیه‌ها و برآورد مدل وارد نمی‌کند.

بررسی هم خطی بین متغیرهای مستقل

هم خطی به معنای وجود ارتباط خطی بین متغیرهای مستقل است. برای بررسی وجود یا عدم وجود رابطه هم خطی بین متغیرهای مستقل بهتر است از معیار عامل تورم واریانس استفاده شود.

نگاره ۳: بررسی هم خطی بین متغیرهای مستقل

متغیر	آماره vif
$ACEX_{it}$	1.028622
$ACSIZE_{it}$	1.022853
$GROWTH_{i,t}$	1.032397
$SIZE_{i,t}$	1.086123
$LEV_{i,t}$	1.017048
$M/B_{i,t}$	1.075828

منبع: یافته های پژوهشگر

همانطور که در نگاره (۳) مشاهده می شود، مقادیر آماره vif متغیرها کمتر از ۱۰ است، لذا بین متغیرهای مستقل هم خطی وجود ندارد.

آزمون کشف ناهمسانی واریانس

واریانس ناهمسانی به این معنی است که در تجزیه و تحلیل مدل رگرسیون، مقادیر جملات خطا (پسماند) دارای واریانس های نابرابر هستند. در واقع ما در تخمین رگرسیون که با استفاده از روش کمترین مربعات معمولی انجام می شود، ابتدا فرض می کنیم که تمامی جملات خطا دارای واریانس های برابر هستند و بعد از آن که مدل را تخمین زدیم، با استفاده از آزمون به روش پاکان، ناهمسانی واریانس ها کشف می شود.

نگاره ۴: نتایج آزمون بروش پاکان

فرض آماری	معیارسنجش	آماره آزمون	سطح معنی دار	نتیجه آزمون
مدل فرضیه	آماره F	۵,۸۱۷	۰,۰۰۰۸	تایید فرض صفر

منبع: یافته های پژوهشگر

همانگونه که در نگاره (۴) دیده می شود سطح معنی داری آماره های F در مدل های پژوهش کمتر از ۵٪ است لذا فرض صفر مبنی بر نبود ناهمسانی واریانس رد می شود.

آزمون مانایی متغیرهای پژوهش

مانایی متغیرهای پژوهش به این معناست که میانگین و واریانس متغیرها در طول زمان و کورایانس متغیرها بین سال های مختلف ثابت بوده است. برای اینکه نتایج برآورد یک رگرسیون

کاذب نباشد، باید تمام متغیرهای مستقل و وابسته، در سطح (یعنی بدون تفاضل گیری) پایا باشد. لذا در این تحقیق برای اطمینان از مانا بودن متغیرها و کاذب نبودن رگرسیون با استفاده از آزمون لوین، لین و چو استفاده شد که نتایج آن در نگاره (۵) ارائه گردیده است. تست مفروضات زیر در مورد مانایی داده ها نتیجه گیری می شود:

H0: ریشه واحد وجود دارد (سری مورد نظر مانا نیست).

H1: ریشه واحد وجود ندارد (سری مورد نظر مانا است).

نگاره ۵: جدول نتایج آزمون مانایی (لوین، لین و چو) برای متغیرهای مدل

متغیر	آماره آزمون	سطح معنی دار	مانا
$R_{i,t}$	-6.34	۰,۰۰۰	مانا
$ACEX_{it}$	-1.66	۰,۰۴۸	مانا
$ACSIZE_{it}$	-0.37	۰,۰۰۷	مانا
$GROWTH_{i,t}$	-5.64	۰,۰۰۰	مانا
$SIZE_{i,t}$	-17.16	۰,۰۰۰	مانا
$LEV_{i,t}$	-9.03	۰,۰۰۰	مانا
$M/B_{i,t}$	-4.57	۰,۰۰۰	مانا

منبع: یافته های پژوهشگر

همانطور که در نگاره (۵) مشاهده می شود، چون مقدار سطح معنی دار کمتر از ۵٪ بوده است، کل متغیرهای مستقل در سطح پایا بوده اند و بنابراین، در نتایج آزمون ها دچار رگرسیون کاذب نمی شویم.

تخمین مدل پژوهش - تعیین مدل مناسب برای تخمین مدل رگرسیون با توجه به اینکه داده های مورد تحقیق از نوع داده های ترکیبی است، برای انتخاب بین روش های داده های تابلویی و داده های تلفیقی، از آزمون چاو (اف لیمر) استفاده می شود. در این آزمون، فرضیه صفر یکسان بودن عرض از مبدا (داده های تلفیقی) در مقابل فرضیه مخالف ناهمسانی عرض از مبداها (روی داده های تابلویی) قرار می گیرد. فرض صفر و فرض مقابل، برای آزمون چاو به شرح زیر است:

H0: روش داده های تلفیقی (نمی توان در تخمین از روش پنل دیتا استفاده شود).

H1: روش داده های تابلویی (پانل دیتا).

نگاره ۶: جدول نتایج آزمون چاو

مدل	فرض آماری	آزمون	آماره آزمون	سطح معنی دار	نتیجه آزمون
مدل فرضیه	H_0 : تمام عرض از مبداها باهم برابرند	چاو(اف لیمر)	۰.۸۸	۰.۰۰۷	رد فرض H_0 (مدل پتل دیتا)

منبع: یافته های پژوهشگر

برای رد فرضیه صفر و تایید استفاده از پانل دیتا، باید سطح معنی داری کمتر از ۵٪ باشد. همانطور که در نگاره (۶) ملاحظه می شود، سطح معنی داری آزمون چاو کمتر از ۵٪ محاسبه شد. با اطمینان ۰.۹۵ امکان برآورد مدل با استفاده از روش پانل دیتا با توجه به اینکه فرض صفر آزمون چاو مبنی بر برابری عرض از مبداها رد شد، در ادامه به منظور تشخیص وجود اثرات ثابت یا وجود اثرات تصادفی از آزمون هاسمن استفاده می شود.

آزمون هاسمن

فرض صفر و فرض مقابل برای آزمون هاسمن به شرح زیر می باشد:

H_0 : روش اثرات تصادفی

H_1 : روش اثرات اثبات

نگاره ۷: جدول نتایج آزمون هاسمن

مدل	فرض آماری	آزمون	آماره آزمون	سطح معنی دار	نتیجه آزمون
مدل فرضیه	H_0 : روش اثرات تصادفی	هاسمن	۱.۶۷	۰.۰۰۷	رد فرض H_0 (اثرات اثبات)

منبع: یافته های پژوهشگر

برای رد فرضیه صفر و تایید استفاده از اثرات ثابت، باید سطح معنی داری کمتر از ۵٪ باشد. همانطور که در نگاره (۷) ملاحظه می شود، سطح معنی داری آزمون هاسمن کمتر از ۵٪ محاسبه شده است. لذا در تخمین از اثرات اثبات استفاده می شود.

یافته های پژوهش

پس از انتخاب مدل محاسبه پیش بینی بازده سهام بر اساس مدل عبدالحلیم (۲۰۱۷)، ضرایب مجهول متغیرها بروش کمترین مربعات برآورد شده و سطح معنی داری آنها نیز مشخص شده و در نگاره (۸) نمایش داده شده است.

نگاره ۸: آمار استنباطی متغیرهای پژوهش و آزمون فرضیه

متغیر	ضریب متغیر	مقدار ضریب رگرسیون	آماره t	سطح معنی داری
عرض از مبدا	β_0	7.326033	3.159774	0.0016
$ACEX_{it}$	β_1	1.043441	2.165236	0.0306
$ACSIZE_{it}$	β_2	-0.216064	-1.868671	0.0619
$GROWTH_{it}$	β_3	-1.03E-09	-0.046251	0.9631
$SIZE_{i,t}$	β_4	-0.379051	-2.399016	0.0166
$LEV_{i,t}$	β_5	0.623514	0.564937	0.5722
$M/B_{i,t}$	β_6	3.87E-09	0.324392	0.7457
ضریب تعیین		0.61		
ضریب تعیین تعدیل شده		0.59		
دوربین واتسون		2.35		
معنی داری (P-Value)		۰,۰۰۰		
آماره F		2.35		

منبع: یافته های پژوهشگر

در تحلیل نتایج نگاره (۸)، می توان مشاهده کرد که ضریب متغیر $ACEX_{i,t}$ (تخصص مالی)، عدد 1.043441 به دست آمده است و سطح معنی داری این متغیر عدد ۰,۰۳۰۶ است. مقدار آماره t برای این متغیر، عدد 2.165236 بدست آمده است که نشان دهنده معنی دار بودن این عدد است. مطلب دوم که در تحلیل نگاره (۸) می توان مشاهده کرد، ضریب متغیر $ACSIZE_{it}$ (تعداد اعضای کمیته حسابرسی داخلی) است که عدد -0.216064- به دست آمده است و سطح معنی داری این متغیر عدد ۰,۰۶۱۹ است. مقدار آماره t برای این متغیر، عدد -1.86866 نشان دهنده معنی دار نبودن این عدد است. همانطور که در نتایج آزمون فرضیه ها در نگاره (۸) نشان داده شده است، از بین متغیرهای کنترلی تنها متغیر اندازه شرکت با سطح معنی داری ۰,۰۱۶ دارای تاثیر منفی و معنی داری بر متغیر وابسته است و متغیرهای رشد شرکت، اهرم مالی و ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان تاثیر معنی داری بر متغیر وابسته ندارد.

بحث و نتیجه گیری

در مورد فرضیه اول یعنی "تخصص مالی اعضای حسابرسی داخلی، بر پیش بینی بازده سهام تاثیر دارد"، با توجه به سطح معنی داری (sig) متغیر تخصص مالی حسابرسی داخلی که ۰,۰۳ می باشد، بنابراین فرضیه اول پژوهش تایید می شود؛ بدین معنی که هر چه حسابرسی داخلی دارای تخصص مالی باشد، بازده سهام شرکت ها افزایش پیدا خواهد کرد و رشد مثبتی را برای شرکت در

بازار سهام به دنبال دارد. همچنین، اندازه حسابرسی داخلی بر پیش بینی بازده سهام تاثیر معنی داری دارد. با توجه به سطح معنی داری (sig)، متغیر اندازه حسابرسی داخلی که ۰,۰۶ می باشد، بنابراین فرضیه دوم مطالعه حاضر یعنی "اندازه حسابرسی داخلی بر پیش بینی بازده سهام تاثیر ندارد" رد می شود و حسابرسی داخلی، به عنوان یکی از مکانیزم های درون سازمانی اصلی راهبری شرکتی قلمداد می گردد. در این راستا، سال ۱۳۹۱ از نقطه نظر اجرایی نمودن برخی از مکانیزم های راهبری شرکتی، سال درخشانی برای ایران (شرکت های ایرانی) تلقی می گردد. بر اساس مصوبه مورخ ۱۶/۰۲/۱۳۹۱ هیئت مدیره سازمان بورس برای حمایت از حقوق سرمایه گذاران، پیشگیری از وقوع تخلفات و نیز ساماندهی و توسعه بازار شفاف و منصفانه اوراق بهادار دستورالعمل کنترل های داخلی برای ناشران پذیرفته شده در بورس و فرابورس ایران، به تصویب رسید. مفاد ماده ۱۰ دستورالعمل مزبور، استقرار واحد حسابرسی داخلی زیر نظر کمیته حسابرسی برای ناشران بورسی و فرابورسی را الزامی نمود. مفاد ماده مزبور مقرر می دارد که واحد حسابرسی داخلی باید به طور مستمر اثربخشی سیستم کنترل های داخلی را مورد بررسی و ارزیابی قرار داده و نتایج را به کمیته حسابرسی و هیئت مدیره گزارش نماید و روش های بهبود سیستم کنترل های داخلی را پیگیری نماید. همچنین منشور نمونه کمیته حسابرسی و منشور نمونه فعالیت حسابرسی داخلی به عنوان دو سند مهم در این حوزه در تاریخ ۲۳/۱۱/۱۳۹۱ به تصویب هیئت مدیره سازمان بورس رسید. در این راستا مفاد اساسنامه انجمن حسابرسان داخلی در تاریخ ۱۳۹۱/۰۴/۰۴ و آیین نامه اجرایی آن به تصویب مجمع انجمن حسابرسان داخلی ایران رسید و انجمن مزبور نیز تشکیل شد. بر اساس فصل سوم دستورالعمل کنترل های داخلی مزبور، هیئت مدیره شرکت های مشمول باید حداقل به طور سالانه، کنترل های داخلی شرکت را ارزیابی و نتایج ارزیابی های انجام گرفته را برای عموم منتشر سازند. همچنین ماده ۱۵ آن الزام می دارد که گزارش کنترل های داخلی شرکت باید دربرگیرنده ارزیابی و اظهار نظر واحد حسابرسی نسبت به کنترل های داخلی شرکت های فرعی آن نیز باشد. تا قبل از سال ۱۳۹۱ به استثنای رهنمودهای بانک مرکزی در خصوص بانک های ایرانی، الزام دیگری در خصوص تشکیل واحد حسابرسی داخلی برای شرکت های پذیرفته شده در بورس وجود نداشته است به طوریکه به نقل از تارنمای واحد حسابرسی داخلی سازمان بورس، آمار واحدهای حسابرسی داخلی تشکیل شده ناشران قبل از دستورالعمل مزبور، تعداد ۱۰۸ شرکت عنوان گردیده است که عمدتاً زیر نظر مدیرعامل فعالیت می نمودند؛ لذا می توان گفت که بسیاری از شرکت های ایرانی به منظور نظارت بر امور تجاری و استفاده از خدمات ارزش آفرین حسابرسی داخلی، به صورت داوطلبانه از خدمات آن بهره می گرفته اند. لذا می توان انتظار داشت که با افزایش سطح آگاهی مدیران، شرکت های ایرانی بیشتری نیز به طور داوطلبانه از خدمات حسابرسی داخلی استفاده نمایند چرا که در صورت استقرار

اصولی آن، بازدهی حسابرسی داخلی (جلوگیری از نشت های غیرضروری ناشی از عدم کارایی و اثربخشی کنترل های داخلی، توجه‌دهی مدیریت به مسائل بحرانی، ارائه خدمات ارزش آفرین و مشاوره‌ای و...) به مراتب بیشتر از مبالغ سرمایه گذاری شده در آن خواهد بود. با این توصیفات می‌توان انتظار داشت سالانه هزینه‌های زیادی توسط شرکت های ایرانی صرف اجرای حسابرسی داخلی (استخدام، برون سپاری، ترکیب استخدام و برون سپاری، انجام حسابرسی توسط شرکت‌های مادر) گردد. با عنایت به فراگیر شدن حسابرسی داخلی در ایران، نواحی بکر پژوهش نیز در این حوزه به وجود آمده است. بر اساس تعریف انجمن حسابرسان داخلی آمریکا (۲۰۱۳)، "حسابرسی داخلی یک فعالیت مستقل، اطمینان بخش، واقع بینانه و مشاوره‌ای است که برای ارزش‌افزایی و بهبود عملیات سازمان طراحی شده است. حسابرسی داخلی با فراهم ساختن رویکرد سیستماتیک برای ارزیابی و بهبود اثربخشی فرایندهای راهبری، مدیریت ریسک و کنترل، سازمان را در دستیابی به اهدافش یاری می‌کند". با عنایت به تعریف فوق، گزاره ارزش‌افزایی از طریق ارزیابی فرایندهای راهبری شرکتی، مدیریت ریسک و کنترل داخلی سازمان به کمک ارائه خدمات اطمینان بخشی و مشاوره‌ای بی طرفانه و با لحاظ نمودن استقلال و بی طرفی، محقق می‌گردد. باوجود اهمیت داشتن کیفیت حسابرسی داخلی، آگاهی اندکی در خصوص آن وجود دارد. تا به امروز پژوهش‌های انجام گرفته اعم از داخلی و خارجی عمدتاً به ارتباط میان کیفیت حسابرسی داخلی با حسابرسی صورت‌های مالی (حسابرسی مستقل) متمرکز بوده است. علاوه بر ارتباط میان کیفیت حسابرسی داخلی و حسابرسی مستقل، در خصوص درک سایر ذینفعان از کیفیت حسابرسی داخلی و قضاوت آنها در این خصوص نیز بینش محدودی ارائه گردیده است. در این راستا، معیارهای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی داخلی بیشتر بر سه جزء که توسط استانداردهای حسابرسی (مستقل) تجویز گردیده اند؛ متمرکز بوده است که آنها شامل صالحیت (خبرگی)، بیطرفی (واقع بینی) و اجرای عملیات حسابرسی داخلی، هستند. این جنبه‌های کیفی دراستانداردهای حسابرسی از قبیل استاندارد بین المللی حسابرسی ۶۱۰ که حسابرس را ملزم می‌نماید تا کار واحد حسابرسی داخلی صاحبکار را ارزیابی نماید، ارائه گردیده‌اند. افزایش اتکا به حسابرسی داخلی توسط ذینفعان متعدد نظام راهبری شرکتی، نیاز به درک کیفیت حسابرسی داخلی را افزایش می‌دهد. نتایج پژوهش‌ها مبین آن است که هنگامی که ذینفعان کیفیت حسابرسی داخلی را در سطح پایینی ارزیابی کنند به گزارش‌ها و اطلاعات ارائه شده توسط آن واحد اتکا نکرده و یا کمتر اتکا می‌نمایند (برتون و همکاران؛ ۲۰۱۲)؛ بنابراین دانستن قضاوت گروه‌های ذینفع در خصوص کیفیت حسابرسی داخلی و مؤلفه‌های کیفیت بالا توسط آنها،

اهمیت اساسی دارد. با مروری بر ادبیات موضوعی می‌توان دریافت که پژوهش‌های انجام گرفته به طور انحصاری در حوزه ارتباط میان کیفیت حسابرسی داخلی و حسابرسی مستقل استوار بوده است. پژوهش‌های جاری انجام گرفته نیز پیرو پژوهش‌های گذشته، بر این موضوع متمرکز بوده اند. شاید بتوان دو دلیل اصلی برای تمرکز بر ارتباط میان حسابرسی مستقل با کیفیت حسابرسی داخلی یافت؛ اول آنکه تا امروز به حسابرسی داخلی به عنوان یکی از مکانیزم‌های اطمینان بخشی به کنترل‌های حاکم بر گزارشگری مالی، نگریسته می‌شود (مولر؛ ۲۰۰۹) و دوم: برخلاف سایر استفاده کنندگان از خدمات حسابرسی داخلی، حسابرسان مستقل بر اساس الزامات قانونی (استانداردهای حسابرسی) مکلف به ارزیابی کار واحد حسابرسی داخلی به منظور تعیین کیفیت و میزان اتکا بر کار آنها هستند. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش حاضر بر نتایج مطالعه فام و همکاران (۲۰۲۰)، جی و همکاران (۲۰۲۰) و محسنی نیا و همکاران (۱۳۹۸) مطابقت دارد.

1 -Moeller

2 -Pham et al.

3 -Ji et al.

منابع و مأخذ:

- احمدی، محمد رمضان و جمالی، کامران (۱۳۹۲). تأثیر کیفیت حسابرسی بر بازده آتی سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. بررسی های حسابداری و حسابرسی. دوره ۲۰، شماره ۴.
- ایزدی‌نیا، ناصر؛ طیبی، سیدکمال و کاشف، علی‌اکبر (۱۳۹۱). تعیین توان سود عملیاتی و تغییرات آن در تبیین و پیش بینی بازده سهام؛ مورد بازار بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابداری، دوره ۳ شماره ۹، ۳۳-۷.
- جوهل و همکاران (۲۰۱۳). عملکرد حسابرسی داخلی، کیفیت هیئت مدیره و کیفیت گزارشگری مالی. شواهدی از مالزی. مجله حسابداری مدیریت. جلد ۱ شماره ۲۸.
- حاجی‌ها، زهره و نادری، مریم (۱۳۹۷). بررسی ارتباط بین کیفیت حسابداری با ضعفهای بااهمیت کنترل داخلی. فصلنامه حسابداری مالی. ۳۷، ۹۵-۱۱۸.
- رینگ، کورتاف و همکاران (۱۳۹۶). حسابرسی داخلی: خدمات اطمینان بخش و مشاوره، ترجمه علی کمالی زارع، حسین کثیری و بهمن زندینه. - تهران: ترمه.
- عبدالحلیم، (۲۰۱۷). پیش‌بینی‌پذیری سهام به‌همراه مفهوم کیفیت حسابرسی. مجله حسابداری. شماره ۹.
- عبدلی، محمد رضا و نادعلی، علی اکبر (۱۳۹۴). بررسی تاثیر وجود حسابرس داخلی بر کاهش رخداد تحریف های مالی و قانونی و مالیاتی در شرکت ها. دانش حسابرسی. سال ۱۵، شماره ۶۱.
- محسنی‌نیا، سعید؛ باباجانی، جعفر و بولو، قاسم (۱۳۹۸). پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی. ۸ دوره هشتم، شماره ۱۵، ۳۸-۷.
- مشایخی، بیتا و همکاران (۱۳۹۵). تاثیر کیفیت حسابرسی داخلی بر حق الزحمه حسابرسی مستقل. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی. ۳۱، ۴۱-۵۶.
- مشتری دوست، تورج و دستگیر، محسن (۱۳۹۸). بررسی عوامل موثر بر کیفیت حسابرسی داخلی. تحقیقات حسابداری و حسابرسی. ۴۱، ۱۲۹-۱۴۶.
- مناجاتی، رضا و مطمئن، محسن و توکلیان، حسین (۱۳۹۸). خود آموز آزمون اصول بازار سرمایه جلد اول. تهران: نگاه دانش.
- نजारزاده، رضا و زیودار، مهدی (۱۳۸۵). بررسی ارتباط تجربی بین حجم معاملات و بازده سهام در بازار بورس اوراق بهادار تهران. پژوهشهای اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)، شماره ۷۴، ۵۹-۸۰.
- نسل موسوی، سید حسین؛ عنایت‌پور شیباده، ابراهیم و آذین‌فر، آرش (۱۴۰۰). تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین ویژگی های کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی. پیشرفت های مالی و سرمایه گذاری. ۲(۵)، ۲۳-۴۴.
- نوروزی، محمد و همکاران. (۱۳۹۴). بررسی اثر کیفیت حسابرسی بر بازده سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی. شماره ۹.
- نیکبخت، محمدرضا و قدس حسن آباد، مریم (۱۳۹۷). عملکرد حسابرسی داخلی در ایران از دیدگاه مدیران حسابرسی داخلی: رویکرد کلاسیک نظریه بنیانی. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت. ۷(۲۸)، ۲۰۰-۱۸۷.
- ودیعی نوقابی، محمدحسین و همکاران (۱۳۹۸). بررسی نقش تعدیل‌گر کیفیت حسابرسی بر ارتباط بین اثربخشی کمیته حسابرسی و مدیریت سود. دانش حسابرسی ۱۳۹۸؛ ۱۹ (۷۴): ۱۲۶-۱۰۷.

References

- Abdul H. (2008). Stock Return Predictability with Audit Quality Concept. *Research Journal of Finance and Accounting*. 8(9), 10-18.
- Aras, G. & Yilmaz, M. (2008). PRICE-EARNINGS RATIO, DIVIDEND YIELD, AND MARKET-TO-BOOK RATIO TO PREDICT RETURN ON STOCK MARKET: EVIDENCE FROM THE EMERGING MARKETS. *Journal of Global Business and Technology*. 4.
- Barua, A. & Davidson, L. & Rama, D. & Thiruvadi, S. (2010). CFO Gender and Accruals Quality. *Accounting Horizons - ACCOUNT HORIZ.* 24. 10.2308/acch.2010.24.1.25.
- Baumann, M.F. & Ratzinger-Sakel, N. (2017). Audit Firm Alumni in the Audit Committees of German Companies: An Analysis of the Time Dependence of Alumni Effects on Audit Quality, the Audit Report Lag, and Audit Fees, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2937812>.
- Bédard, J. & Chtourou, S. & Courteau, L. (2004). The Effect of Audit Committee Expertise, Independence, and Activity on Aggressive Earnings Management. *Auditing-a Journal of Practice & Theory - AUDITING-J PRACT THEOR.* 23, 13-35. 10.2308/aud.2004.23.2.13.
- Burton, G. F. S. A. Emmett, C. A. Simon, and D. A. Wood. (2012). Corporate Reliance on Internal Auditor Recommendations. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 31 (2):151166-.
- Garcia-Sanchez, I., Garcia-Meca, E. & Cuaderno-Ballesteros, B. (2017). Do financial experts on audit committees matter for bank insolvency risk-taking? The monitoring role of bank regulation and ethical policy. *Journal of Business Research*, 76, 52-66.
- Ji, S.-H., & YOON, K.-C. (2020). The Effects of Widening Daily Stock Price Limits on the Relevance between Audit Quality and Stock Return. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(4), 107-119. <https://doi.org/10.13106/jafeb.2020.vol7.no4.107>

- Mangena, M. & Pike, R. (2005). The effect of audit committee shareholding, financial expertise and size on interim financial disclosures. *Accounting and Business Research*. 35:4, 327-349. DOI: 10.1080/00014788.2005.9729998.
- Mardessi, S. (2022), "Audit committee and financial reporting quality: the moderating effect of audit quality", *Journal of Financial Crime*, Vol. 29 No. 1, pp. 368-388. <https://doi.org/10.1108/JFC-01-2021-0010>.
- Moeller, R. R. (2009). *Brinks Modern Internal Auditing: A Common Body of Knowledge*. 7th ed. Hoboken, NJ: Wiley.
- PHAM, C. B. T., VU, T. M. T., NGUYEN, L. H., & NGUYEN, D. D. (2020). Audit Quality and Stock Return Co-Movement: Evidence from Vietnam. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(7), 139–147. <https://doi.org/10.13106/jafeb.2020.vol7.no7.139>.
- Trotman, A.J. (2013). *Internal Audit Quality: A Multi-Stakeholder Analysis*, Submitted in partial fulfilment of the requirements of the degree of Doctor of Philosophy, School of Business Bond University, Australia.

